

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิประเทศภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาปกคลุมไปด้วยป่าไม้ เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธารสำคัญหลายสาย นับว่าเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอันทรงคุณค่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นที่อยู่ของผู้คนหลายเผ่าพันธุ์ โดยเฉพาะชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ ที่อาศัยอยู่ มีวิถีการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างไม่เปลี่ยนแปลง คือการเร่ร่อนไปอาศัยอยู่ตามเทือกเขา ห่าง ไกลสงคมเมือง ไกลความเจริญ ทุรกันดาร มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ยากจน ทำการเกษตรแบบยังชีพ สุขภาพอนามัยและการศึกษาถูกละเลย ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบำรุงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำและป่าไม้ ทำให้ชาวไทยภูเขาเหล่านี้ใช้วิธีการถากถางตัดโค่น ทำลายป่าไม้และเผาป่า ทำไร่เลื่อนลอย แล้วเคลื่อนย้ายไปตามที่ต่างๆ อันเป็นสาเหตุสำคัญที่จะทำความเสียหาย ความแห้งแล้ง ไปสู่ส่วนอื่นของประเทศเพียงเพราะว่า เขาต้องการพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยและปลูกพืชไร่ต่างๆ และที่สำคัญ คือ การปลูกฝิ่นอันเป็นรายได้หลัก ซึ่งเป็นปัญหาร้ายแรงของประเทศ และของโลก

ในอดีตที่ผ่านมาพื้นที่บนที่สูงไม่ค่อยมีหน่วยงานใดให้ความสนใจ นอกจากหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือรับผิดชอบโดยตรงเท่านั้น แต่ในขณะนี้สถานการณ์ต่างๆ ได้เปลี่ยนไปทำให้พื้นที่สูงที่เคยเป็นเพียงดินแดนที่ห่างไกล ทุรกันดาร ตัดขาดจากโลกภายนอก ได้ถูกดึงเข้าสู่สังคมเมือง ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ วิธีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยเป็น กิจกรรมต่างๆ ของชาวเขาที่ดำเนินไปเพื่อการดำรงชีวิต ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมชาวเขาเองและสังคมบนพื้นที่ราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนระบบนิเวศวิทยาเสื่อมโทรมลงทุกขณะ และเป็นไปในอัตราที่รวดเร็ว จนหลายๆ ฝ่ายต้องหันมาให้ความสนใจ และหามาตรการที่จะหยุดยั้งสถานการณ์ที่เป็นภัยต่อสังคมและส่วนรวม

การพัฒนาการเกษตรบนที่สูงในช่วงหลังที่ผ่านมา นับว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในเวลาช่วงสั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมายการปลูกพืชทดแทนฝิ่น การทำไร่เลื่อนลอย การส่งเสริมอาชีพ การเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน แต่อย่างไรก็ตามดูเหมือนจะเป็นกฎธรรมชาติที่ว่า เมื่อได้อย่างหนึ่งก็ต้องสูญเสียอีกอย่างหนึ่งเสมอ ปัญหาใหม่ๆ ก็เกิดขึ้นมาเป็นเงาตามตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อปลูก

พืชเศรษฐกิจ ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านราคาและอื่น ๆ อันสืบเนื่องมาจากความกดดันด้านประชากรที่เพิ่มขึ้น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา

มูลนิธิโครงการหลวง โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก อันเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้เข้าไปดำเนินการพัฒนาด้านต่างๆ บนพื้นที่สูงกับเกษตรกรที่เป็นชาวเขา โดยเข้าไปจัดการจัดสรรที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ระบบสาธารณสุขูปโภคต่างๆ พัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านการเกษตรให้ชาวเขาปลูกพืชเศรษฐกิจ ทำให้ชาวเขามีรายได้เพิ่มขึ้น มีอาชีพที่แน่นอน ทำให้สภาพแวดล้อม สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ชาวเขามีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินเป็นหลักแหล่งที่มั่นคง ยอมรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิต

การพัฒนาของมูลนิธิโครงการหลวง โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก นับได้ว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ตามแนวทางที่ดำเนินการในปัจจุบันเพื่อให้การพัฒนาในอนาคตข้างหน้าถูกต้องเหมาะสม มีความยั่งยืน มีความสามารถของระบบที่รักษาผลผลิตที่ดี ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความสมดุลระหว่างคุณลักษณะของทรัพยากรและรูปแบบการใช้ที่เหมาะสม การให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามากยิ่งขึ้น การปรับกลยุทธ์รูปแบบในการพัฒนาให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและมูลนิธิโครงการหลวง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก เกี่ยวกับกิจกรรมตามแผนงานในด้านต่างๆ ปัญหาอุปสรรคตลอดจนแนวทางแก้ไข เพื่อให้มูลนิธิโครงการหลวง ผู้อำนวยการศูนย์ฯ หัวหน้าศูนย์ฯ เจ้าหน้าที่ และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นต้นแบบในการพัฒนาศูนย์พัฒนาต่าง ๆ ของมูลนิธิโครงการหลวงที่จะส่งผลไปสู่การพัฒนาเกษตรกรที่พึ่งพาตนเองได้และมีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับงานพัฒนาส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ในด้านส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร การจำหน่ายราคาผลผลิต และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต

3. เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ ตลอดจนการบริหารโครงการ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ จะเป็นประโยชน์และใช้เป็นแนวทางพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาในอนาคต เพื่อให้การปฏิบัติงานในหน้าที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และทำให้การพัฒนาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอื่น ๆ อันส่งผลไปสู่การพัฒนาที่ทำให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้ และยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ก. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วย

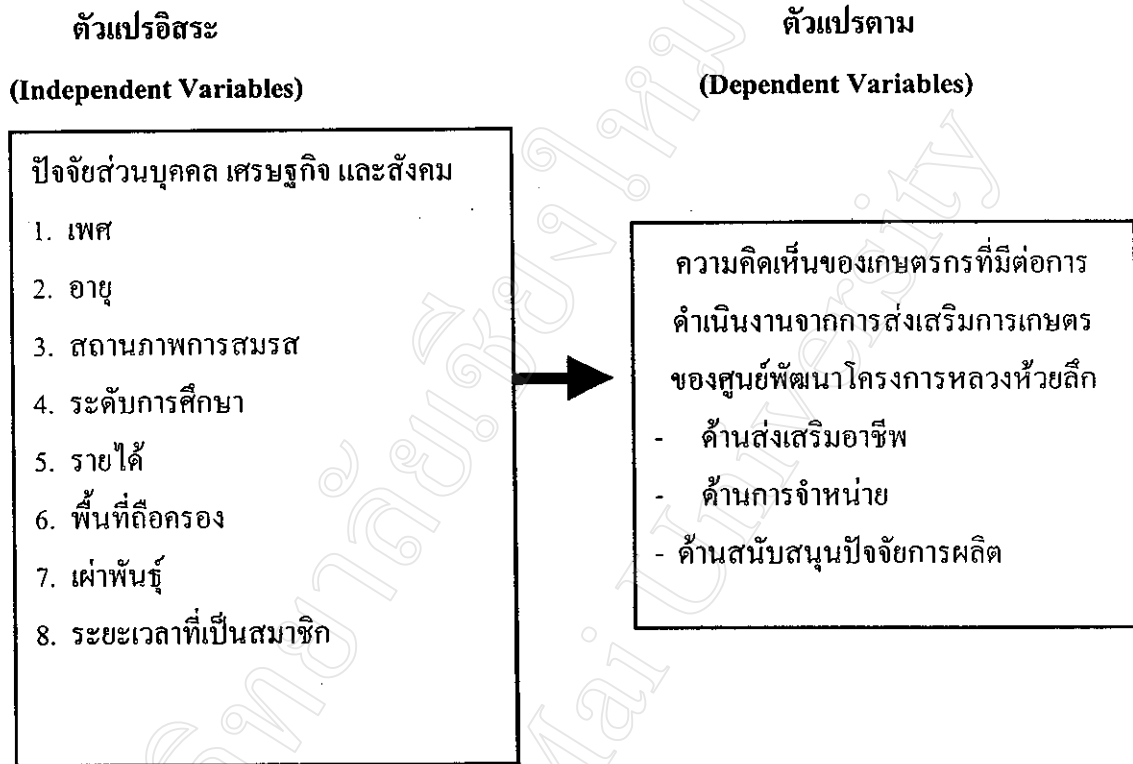
ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

1. เพศ
2. อายุ
3. สถานภาพการสมรส
4. ระดับการศึกษา
5. รายได้
6. พื้นที่ถือครอง
7. เผ่าพันธุ์
8. ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก

ข. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน

1. ด้านการส่งเสริมอาชีพ
2. ด้านการจำหน่ายราคาผลผลิต
3. ด้านการสนับสนุนปัจจัยการผลิต

ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาวิจัยมีลักษณะดังนี้

ขอบเขตของงานวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก หมู่ที่ 7 ต.ปิงโค้ง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ จำนวน 120 คน

การศึกษาเรื่องการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ประชากรที่ใช้ทำการวิจัยครั้งนี้คือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานและเกษตรกรที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก โดยใช้แบบสอบถาม, การสังเกตการณ์, การสัมภาษณ์ในเรื่องเกี่ยวกับงานพัฒนาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและงานพัฒนาส่งเสริมอาชีพ

นิยามศัพท์

การดำเนินงาน หมายถึง การศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ของโครงการหลวง ที่มีต่อการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่โครงการหลวงห้วยลึก

ความคิดเห็น หมายถึง ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการส่งเสริมการเกษตรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

ระดับเห็นด้วยมาก หมายถึง เกษตรกรมีความคิดเห็นจากการส่งเสริมการเกษตร
ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกมาก กำหนดการให้คะแนน 3 คะแนน

ระดับเห็นด้วยปานกลาง หมายถึง เกษตรกรมีความคิดเห็นจากการส่งเสริม
การเกษตรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกปานกลาง กำหนดการให้คะแนน 2 คะแนน

ระดับเห็นด้วยน้อย หมายถึง เกษตรกรมีความคิดเห็นจากการส่งเสริมการเกษตร
ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกน้อย กำหนดการให้คะแนน 1 คะแนน

เพศ หมายถึง เพศชายหรือหญิงของผู้ให้สัมภาษณ์

อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกรในวันที่สำรวจ

สถานภาพการสมรส หมายถึง สถานภาพของบุคคลที่ครองสภาพโสดหรือมีคู่ครองที่
จะทะเบียนตามกฎหมาย

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดที่เกษตรกรได้รับในระบบการ
ศึกษา

รายได้ หมายถึง รายได้ต่างๆ ของเกษตรกรจากการทำการเกษตรและนอกภาคเกษตร

พื้นที่ถือครอง หมายถึง พื้นที่ที่ได้รับจัดสรรจากโครงการหลวง

เผ่าพันธุ์ หมายถึง พงศ์พันธุ์ เชื้อสายเหล่ากอของเกษตรกร อันได้แก่ เผ่าแม้ว
เผ่ากะเหรี่ยง และคนเมือง

เจ้าหน้าที่ หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานให้กับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก โดยได้รับ
ผลตอบแทนเป็นเงินเดือนจากมูลนิธิโครงการหลวง

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง
ห้วยลึก หมู่ 7 ต.ปิงโค้ง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

ศูนย์พัฒนา หมายถึง แหล่งทดลองค้นคว้า แนววิธีการพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อให้
เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และการประกอบอาชีพแก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติ
อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และเมื่อพิสูจน์ได้แล้ว จะนำผลในการพัฒนาสู่หมู่บ้านใกล้เคียง จนกระทั่ง
ขยายผลเป็นวงกว้างออกไปเรื่อยๆ เพื่อให้เกษตรกรจากที่ต่างๆ ได้มาศึกษาดูงาน โดยเรียนรู้จากของ
จริงเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป